

N:o 68.

Af **J. Mankell:** *Om ett likformigt ordnande af undervisningen i folkskolorna.*

Så mycket än på sednare tider blifvit åtgjordt för utvecklingen af vårt folkskoleväsende, återstå dock ännu många önskemål att uppfylla, innan detsamma erhållit en sådan utbildning, att det kan sägas hafva nått sitt ändamål, nemligen meddelande af de första grunderna till en allmän medborgerlig bildning. Detta är äfven ganska naturligt, då tidpunkten för det första försöket till dess ordnande i stort ännu ej är särdeles långt afägsen, då nationens tillgångar jemförelsevis med andra ej varit särdeles rikhaltiga, då kanhända dessförutan statens medel allt för mycket blifvit använda på de bemedlade klassernas undervisningsanstalter, under det folkskoleväsendets ombesörjande i främsta rummet blifvit öfverlemnadt åt kommunerna, utau afseende på deras olika förmåga dertill, och då slutligen de samhällslager, hvilka närmare beröras af folkskolans utveckling, först helt nyligen erhållit en sådan andel i representationen, att de kunnat i vidsträcktare mån göra sina intressen gällande.

En sjelfskrifven följd af dessa förhållanden har äfver varit, att man i främsta rummet nödgats egna sin uppmärksamhet åt folkskolans *yttre* utveckling, under det dess *inre* beskaffenhet tillsvidare i mer eller mindre mån tillbakasettes. Man har under årtionden, oftast med otillräckliga och ojemna tillgångar, förnämligast måst sysselsätta sig med att bygga skolhus och skaffa bostäder åt lärarne, att ombesörja lämplig inredning och skolmateriel, att anskaffa medel till lärares aflöning och undervisning m. m. d. Och att i nämnda hänseenden ännu mycket återstår att göra, torde för ingen vara obekant. Men under alla dessa nödvändiga och materiella bestyr har man, såsom är ganska naturligt, ej haft tillfälle att egna behöflig uppmärksamhet åt *undervisningens ordnande* på lämpligaste sätt till vinnande af skolans ändamål.

De föreskrifter angående detta ämne, som mig veterligen förefinnas i utgifna författningar, innehållas i folkskolestadgan af den 18 Juni 1842:

§ 6, mom. 1, deri uppräknas de ämnen, i hvilka folkskolelärare skall examineras och sedermera sjelf undervisa;

§ 7, deri omnämnes det minimum af undervisning, hvarje lärjunge bör erhålla;

§ 8, deri stadgas, angående skolåldern, offentliga förhör, skolgången och förteckningen öfver skolbarnen;

§ 9, deri stadgas, att skolstyrelsen (skolrådet) i samråd med församlingen eger att bestämma de tider af året och de timmar å dagen, då undervisningen i de fasta och flyttande skolorna skall meddelas;

§ 10, deri stadgas om presternas befattning med religionsundervisningen samt om förhörs anställande af skolläraren (och prästen) med den ungdom, som utgått ur skolan; hvilket sednare på relativt få ställen vunnit tillämpning;

§ 12, deri stadgas angående undervisningens ordnande och öfvervakande i skolor, som blifvit upprättade af enskilda personer;

Vidare i kungörelsen af den 29 September 1853:

§ 6, mom. 2, deri stadgas angående det mått af kunskap, som lärare eller lärarinna i småskolorna böra innehafva och i hvilket de böra undervisa;

Dernäst cirkuläret af den 9 Januari 1863, deri stadgas angående införande af gymnastik och militäröfningar i folkskolorna, samt om tiden för undervisningsmeddelande i dessa ämnen.

Och slutligen cirkuläret af den 22 April 1864, hvarest till en början gränsen mellan småskolan och den egentliga folkskolan sålunda uppdrages, att, der den förra finnes, inga barn i den sednare må upptagas, som ej hjälpligt kunna läsa innantill, samt vidare stadgas:

1:o angående skolrådets kontroll öfver de barns framsteg, som tillåtas åtnjuta undervisning i hemmen, samt öfver de öfrigas skolgång;

2:o att klasser eller afdelningar, hvilka, så vidt möjligt är, af läraren omedelbart böra undervisas, skola inrättas med afseende på skolbarnens olika framsteg;

3:o att lärjungarne blott undantagsvis tillåtas inträda i skolan å andra tider, än vid terminens början;

4:o att i afseende på den ordning, i hvilken läroämnen böra förekomma, skrifning och räkning tidigt skola öfvas till omvexling med läsöfningarne, att undervisning i bibliska historien skall föregå den i katekesen, och att undervisningen i öfriga läroämnen ej må uppskjutas öfver den tid, då den med fördel för lärjungarnes utbildning kan förekomma;

5:o att undervisningen hufvudsakligen skall afse utvecklingen af lärjungarnes själsförmögenheter, och att intet arbete må föresättas dem på egen hand, som ej förut blifvit af läraren med dem genomgången och förklaradt;

6:o att den dagliga undervisningen ej må utsträckas öfver 6 timmar, med tjenliga afbrott mellan hvarje timme under såväl för- som eftermiddagen;

7:o att de stadgade förhören i de rotar af de flyttande skolorna, med hvilka läraren för tillfället ej är omedelbarligen sysselsatt, ej må uraktlåtas;

8:o att pröfning må anställas med de lärjungar, som ur skolan vilja afgå, samt att betyg af läraren derpå skall afgifvas öfver såväl deras kunskapsmått som flit och uppförande; samt

9:o att tillfälle beredes för de utgångna barnen att på bestämda tider under lärarens ledning underhålla redan förvärfvade kunskaper samt deri ytterligare förkofra sig.

I afseende på de faktiska förhållandena rörande undervisningen må det tillåtas mig meddela följande upplysningar, hemtade från: Uppgifter om folkskoleväsendets tillstånd åren 1867 och 1868 ur folkskoleinspektörernas berättelser, sammandragna och utgifna af Ecklesiastik-departementet.

Enligt sistnämnda uppgifter funnos vid slutet af år 1868 i riket 3,333 *egentliga* och 3,389 *småskolor*, hvartill komma 145 skolklasser i Stockholm samt 217 enskilda skolor, hvilket sistnämnda antal likväl ansågs något för lågt beräknadt. Enligt skolinspektörernas åsigt fattades då ännu omkring 400 *egentliga* och 840 *småskolor*. Dessutom funnos 130 slöjdskolor och 10 högre folkskolor, förutom de enskilda s. k. folkhögskolorna. Af de *egentliga* folkskolorna voro då 2,172 fasta och 1,161 flyttande, hvilka sednares antal dock ständigt förminskades i den mån ökad antal, lärare och lokaler kunde anskaffas. Äfven småskolorna voro dels fasta och dels flyttande.

Antalet i *skolåldern befintliga barn* uppgick enligt folkskoleinspektörernas berättelse till 643,019 och enligt skolrådets till 679,128. Af dessa åtnjoto 520,546 folkskolans undervisning, hvaribland 200,339 i fasta folkskolor, 157,616 i flyttande samt 161,591 i småskolor. De barn, som af en eller annan anledning saknade undervisning, beräknades till omkring 17,000. Betydligt öfver 100,000 skulle således hafva åtnjutit undervisning i hemmen eller i andra läroverk. Under de sedanast förflutna åren torde dock antalet i skolorna undervisade barn något ökas. Skolgången var likvisst mycket ojemn, hvilket tillskrifves dels fattigdom och långa afstånd, dels föräldrarnes ligkiltighet. Jag har sett en beräkning, enligt hvilken under de 7 år, då folkskoleundervisningen merendels begagnas, man knappast kan antaga, att i medeltal hvarje barn tillsammans besökte skolan mer än 1 år. En fortgående förbättring förspörjes dock i detta hänseende, i den mån skolorna sjelfva förbättras samt skolrådets medlemmar samvetsgrannt utöfva sin öfvervakande kontroll. Derjemte finner man äfven, att läsningens förläggande till en oafbruten följd timmar på förmiddagen samt införandet af undervisning på oliktidiga klasser haft förmånligt inflytande på skolgången.

Undervisningstidens längd är i de fasta skolorna enligt regeln fastställd till 8 månader om året. Inom de flyttande skolorna fördelas dessa 8 månader efter de rotars antal, i hvilka skoldistriktet är inrättadt, sålunda att i de distrikt,

som hafva 2 rotar, undervisningen varar omkring 4 månader, i de med 3 rotar närmare 3 månader, samt i de med 4 rotar omkring 2 månader o. s. v. I de rotar, der läraren ej befinner sig, läsas lexor i hemmen, hvilka kontrolleras genom de ofvannämnda tillfälliga roteförhören. År 1868 funnos i hela riket 525 flyttande skolor med 2 rotar, 538 med 3 rotar, samt 278 med flera än 3 rotar, hvilka sednare således hade mindre än tolf veckors undervisningstid. Dessa siffror uttrycka likväl icke det öfverallt förekommande, utan blott det vanligaste förhållandet, emedan på vissa ställen undervisningstiden, i anseende till rotarnes olika storlek, var på olika sätt fördelad.

Undervisningstidens fördelning på terminer sker i hela riket efter mycket olika grunder. Det enda gemensamma draget i detta hänseende är, att på de flesta orter icke läses under Januari och Februari månader, samt att med sällsynta undantag ferier ega rum under Augusti månad. Men för öfrigt äro terminerna fördelade på de mest olika sätt och tider af året, allt efter orternas vexlande förhållanden. Vanligast förekomma två, dernäst tre terminer. Fyra terminer äro införda egentligen der afdelningsläsning eger rum. Men äfven en termin förekommer. *Den dagliga undervisningstiden* är i allmänhet 5 à 6 timmar, likväl med stor olikhet i afseende på den del af dagen dessa upptaga. En del skolor använda blott förmiddagsläsning; vid andra deremot är undervisningstiden delad emellan för- och eftermiddagar.

Af det mest välgörande inflytande på undervisningen har folkskolans genom cirkuläret af den 22 April 1864 påbjudna *indelning i klasser* visat sig. Då förut lärarens tid nästan uteslutande upptogs genom förhörandet af hvarje särskild lärjunge i hemlexor, mestadels i katekesen, samt dessutom monitörer måste anlitas, har numera den gemensamma undervisningen under lärarens omedelbara ledning och med lika mycket försigkomna barn på de flesta ställen blifvit införd. Bland de egentliga folkskolorna voro 1868 närapå hälften, eller 1,396, ordnade på 3 afdelningar, af hvilka då den lägsta motsvarade småskolan; i 1,226 funnos 2 afdelningar, hvilka likväl i för handen varande småskolor egde ett underlag, som kunde anses bilda en tredje, fristående klass för sig. I nära 100 skolor lära flera än 3 afdelningar förefunnits, men i 258 blott en. I de större städerna, äfvensom i vissa skolor på landet, der genom enskilde personers frikostighet skolväsendet är väl ordnad, var klassindelningen fullständigt ordnad, så att hvarje klass hade en särskild lärare. På en del ställen funnos till och med bestämda kurser för afdelningarne, och flyttning dem emellan afkunnades.

Vanligtvis var klassläsningen sålunda ordnad, att de särskilda afdelningarne besökte skolan på olika dagar i veckan; men på sina ställen kommo de äfven på olika veckor i månaden; och det fanns orter der fördelningen var gjord efter årstiden, så att t. ex. de äldre barnens skoltid föll på vinterhalfåret och de yngres på den vackra årstiden, genom hvilken sednare anordning den fasta skolan närmade

sig till naturen af en flyttande skola på två rotar. Derigenom att olika afdelningar läste på olika tider förkortades visserligen läsetiden något, men å andra sidan blef skolgången regelbundnare. Särdeles visade sig åtgärden behöfzig, der ettdera skolhusen voro för små för det ständigt växande lärjungeantalet, eller der icke småskolor förefunnos, som kunde minska klassernas antal i den egentliga folkskolan.

Emellertid har klassindelningen ännu ej fullständigt blifvit genomförd. På somliga ställen har den rönt motstånd. Och der ej läsning på olika tider för klasserna blifvit anordnad, hafva ej ringa svårigheter visat sig att på ändamålsenligt sätt ordna de s. k. tysta öfningar, hvarmed de barn skola sysselsättas, hvilka läraren för tillfället ej omedelbart undervisar. Ett hufvudvilkor för klassindelningens införande synes vara, att småskolan bestämdt afskiljes såsom lägsta klass och erhåller sin särskilda lärare, liksom öfverhufvud det framtida målet bör blifva, att hvarje klass erhåller en särskild lärare. Slutligen förutsätter klassindelningen den småningom skeende förvandlingen af de flyttande skolorna till fasta, emedan densamma naturligtvis vid de förra blott i inskränkt mån kan tillämpas. Således lärare, och öfverallt lärare, hvilket stora behof dock svårligen torde kunna fyllas, om ej qvinliga lärarekrafter i vida högre grad än hittills tagas i anspråk.

Så långt ur de officiella uppgifterna angående folkskoleundervisningens yttre tillstånd. Man finner deraf, att densamma i allmänhet utvecklas efter riktiga och ändamålsenliga grundsatser, samt att de önskemål, som i afseende derå ännu återstå att tillfredsställa, kunna uppnås hufvudsakligen genom ett betydligt ökad antal lärarekrafter, hvilket åter är en ren penningefråga. Annorlunda synes mig dock förhållandet vara, då frågan blir om undervisningens inre ordnande, så att den uppfyller sitt ändamål att meddela de första grunderna till en medborgerlig bildning. Jag menar härmed dels valet af läroämnen, dels den ordningsföljd, i hvilken de inträda, dels beskaffenheten af den meddelade undervisningen, dels det antal lärjungar, som af undervisningen i hvarje ämne blifvit delaktigt, och slutligen den andel af tiden hvarje ämne erhåller.

Visserligen erkänner jag gerna, att i flera af dessa hänseenden väsentliga förbättringar blifvit vidtagna. Hvad till en början beträffar valet af läroämnen, så återstår i afseende derå föga att anmärka. Erhåller lärjungen god undervisning i innanläsning, skrifning, räkning och religionslära samt dessutom en redig och öfversigtlig kännedom i geografi, historia, naturlära och geometri, jemte någon färdighet i sång, teckning, gymnastik, militärofningar och trädgårdsskötsel, så synes detta tillfyllestgörande. De enda ämnen, som torde böra tilläggas, synas mig vara någon kännedom om statskunskapens första grunder, en sak som är nödvändig, om den blifvande medborgaren skall erhålla ett ordnadt begrepp om sina skyldigheter och rättigheter, samt hufvudinhållet af den praktiska helsoläran, hvilket i vårt glest beboöda land, der afståndet till läkaren ofta är så betydligt, torde vara så mycket mera behöfzig, som derigenom qvacksalveriet skulle inskränkas. Och

så stor fiende jag än är till obehörig mångläsning, vågar jag dock hoppas, att folkskolans fortgående utveckling snart äfven åt dessa ämnen skall kunna bereda någon plats.

I afseende på *den ordningsföljd*, i hvilken ämnena skola inträda, hafva äfven ändamålsenliga, ehuru tyvärr icke öfverallt åtföljda, föreskrifter blifvit meddelade, dels genom stadgandet, att den s. k. minimi-undervisningen bör omfatta innanläsning, religionskunskap, tillräcklig att börja nattvardsgången, kyrkosång, skrifning och de fyra enkla räknesätten i hela tal — samma ämnen som förekomma i småskolorna, fastän man på åtskilliga ställen tillagt geografi — dels genom det ofvan nämnda stadgandet i mom. 4 af cirkuläret den 22 April 1864. Emellertid synas mig i detta hänseende ännu noggrannare föreskrifter vara af nöden, hvilka dock skulle blifva en följd af de åtgärder jag här nedan ämnar föreslå.

Hvad beträffar *beskaffenheten af den undervisning*, som i hvarje ämne meddelas, så finner man af meranämnda uppgifter, att på sednare tider visserligen ett ej ringa framåtskridande försports, men att dock bristerna ännu äro särdeles stora. Dessa brister äro dock af den natur, att de blott småningom kunna afhjelpas genom tillökning af lärarnes antal, genom förbättring af deras egen utbildning vid seminarierna och genom anskaffandet af en tillräcklig och ändamålsenlig skolmateriel, såsom skrifmaterialier, läroböcker, glober, kartor, naturaliesamlingar, planscher för åskådningsundervisningen, instrument, stereometriska figurer o. s. v.

Att i afseende på *antalet lärjungar*, som af undervisningen i hvarje ämne blir delaktigt, äfven ett ständigt fortgående framåtskridande eger rum, kan icke nekas. Af samma källa framgår dock, huru mycket i afseende derå ännu återstår. Så finner man t. ex., att, då alla eller de flesta barn i de egentliga skolorna undervisades i innanläsning, skrifning, religionskunskap och sång, blott 80 procent erhållit någon undervisning i räkning, blott 36 procent eller något öfver en *tredjedel* erhållit undervisning i geografi och historia, något mindre än en *tredjedel* i naturlära och i svenska språkets användande, blott en *tiondedel* i geometri och linearteckning, omkring en *tredjedel* i gymnastik samt omkring en *åttondedel* i trädgårdsskötsel. Angående förhållandet med det talrika antal barn, som besöka småskolorna eller åtnjuta enskild undervisning i hemmet, finnas inga upplysningar meddelade. Äfven om man erkänner, att den ringa undervisning, som i åtskilliga ämnen meddelas, dels härleder sig derifrån, att många barn ännu ej uppnått den ålder, då undervisning i dem kunnat meddelas, dels ifrån en ojemn skolgång och dels från de flyttande skolornas ännu i flera hänseenden ofullständiga skick, så återstår dock ännu mycket att afhjelpa; och det är sättet, huru detta skulle kunna ske, som utgör föremålet för denna motion.

Af nyssnämnda uppgifter finner man visserligen, huru många eller, rättare sagdt, huru få barn, som blifva delaktiga af undervisningen i de egentliga medborgerliga

borgerliga ämnena. Men hvarom man i samma källa icke erhåller upplysning, är angående den förnämsta orsaken till detta förhållande, nemligen att inga föreskrifter rörande *den andel af undervisningstiden, som åt hvarje ämne bör gifvas*, ännu förefinnas. Orduandet af denna viktiga detalj är för närvarande de facto öfverlemnadt åt skolråden, hvilka i samråd med läraren och folkskoleinspektören derom besluta. Då emellertid torde kunna antagas, att hvarken bland skolråden eller hos skolläraren i allmänhet förefinnas de härför nödvändiga pedagogiska kunskaperna, och då inspektörerna, äfven om de ega sådana, knappast en gång om året (och på många ställen blott hvar annat år) kunna besöka skolorna, och då slutligen alla dessa kunna hafva olika åsigtter i ämnet, så bör man lätteligen kunna föreställa sig, hvilken mångfald, ojemnhet och godtycklighet, som i afseende på läseordningarues uppställande måste göra sig gällande, till stort men för folkundervisningen i sin helhet.

Behovvet af en bestämd arbetsordning för folkskolan synes således blifva allt mera trängande, om densamma skall kunna uppfylla sitt ändamål. Gerna medgifves, att det ofullkomliga och vexlande skick i afseende på rent materiella och yttre förhållanden, hvari skolan under början af sin verksamhet befann sig, måhända lade hinder i vägen derför. Särskildt torde detta varit fallet, så länge klassindelningen ej förefanns. Men då nämnda hinder numera till en ej ringa del blifvit undanröjda, och då klassindelningen allt mera fullkomnas, synes rätta tiden vara inne för meddelande af bestämda läseordningar.

Min åsigt är derföre, att närmare föreskrifter af regeringen — såsom den myndighet, hvilken bör kunna förfoga öfver de bästa materialerna och följaktligen hafva den bästa öfversigt af ämnet — böra utarbetas och till efterrättelse för skolråd, lärare och inspektörer utlemnas:

dels angående det antal klasser, i hvilka folkskolan lämpligen skulle kunna ordnas;

dels angående den andel af tiden, som inom hvarje klass åt hvarje ämne bör anslås;

dels angående de kurser inom hvarje ämne, som inom hvarje klass böra genomgås;

dels angående pröfningars verkställande med lärjungarne, såsom ett nödvändigt vilkor för uppflyttning ur en lägre klass till en högre; och

slutligen angående skyldighet för lärjungarne att vid utgången ur skolan uttaga betyg af läraren.

Ehuru antalet klasser hittills lämpligast ansetts böra vara tre då småskolan antages såsom den lägsta, kunde väl snart hända, att i anseende till folkskolans fortgående utveckling en fjerde klass blefve nödvändig. Nödvändigheten af utrömandet af lärjunges kunskapsmått, innan han får begagna undervisningen i en högre

klass, torde utan bevisning af sig sjelf inses. För närvarande finnes visserligen för läraren skyldighet att vid lärjunges afgång utfärda betyg, men det finnes för den sednare ingen skyldighet att begära eller uttaga det, i följd hvaraf förordningen kringgås och den med densamma åsyftade kontrollen uteblifver.

Åt skolråden skulle, liksom hittills, öfverlemnas att i öfverensstämmelse med församlingarne fastställa icke allenast de tider på året och de timmar på dagen, då undervisning skall meddelas, utan äfven *hvilka klasser i hvarje skola borde inrättas* med afseende på vexlande yttre omständigheter. Så måste t. ex. förhållandena blifva olika, då den egentliga folkskolan är fast eller flyttande, då den i sig äfven innehåller småskolan eller då den sednare är afskiljd, hvarjemte i den flyttande skolan rotarnes antal utöfvar stort inflytande. Vidare måste tillgången på lärare och skollokaler m. m. d. tagas i betraktande.

Genom den sålunda af mig föreslagna åtgärden torde äfven den gräns på lämpligaste sätt vara uppdragen, som måste finnas mellan regeringens ingripande i folkskolans undervisning, å ena sidan, och den sjelfbestämmelserätt, å andra sidan, hvilken i anseende till de särskilda orternas vexlande förhållanden ovilkorligen bör tillkomma församlingarne och skolråden. Regeringen bör bäst kunna bedöma den pedagogiska sidan af saken, hvad beträffar läroämnenas och kursernas anordnande sinsemellan efter vissa bestämda och till enhet i undervisningen ledande grundsatser, och församlingarne böra bäst kunna bedöma den föreskrifna läseordningens praktiska tillämpning.

Behovet af bestämda läseordningar har för öfrigt länge varit insedt och påyrkadt. Redan vid folkskoleinspektörernas möte i Stockholm 1867 gaf sig i detta hänseende en bestämd opinion tillkänna. Den sektion, åt hvilken ämnet till särskild behandling blifvit öfverlemnadt, utarbetade förslag till detaljerade föreskrifter; och om detta förslag äfven blott vilkorligt antogs, så torde de förhållanden, som då föranledde detta, dels nu mera hafva upphört, dels genom de af mig föreslagna åtgärder böra anses ej utgöra något hinder. Jag tager mig friheten här nedan meddela följande utdrag ur mötets protokoll:

”Utdrag af protokollet, hållet vid folkskoleinspektörernas möte i Stockholm den 21—24 Augusti 1867.

§ 8.

Rörande frågan, *hvilken läseordning är för folkskolan och hvilken är för småskolan den lämpligaste*, hade beredningen afgifvit ett så lydande yttrande:

“Läseordningen bör, så vidt möjligt är, vara gemensam för likartade skolor inom stift, inspektionsdistrikt eller kontrakt;

Läseordningen bör vara så uppställd, att alla minimiämnena i allmänhet dagligen förekomma, att intet läroämne får drivas längre än högst en timme i sender, att ej mer än 3 läsetimmar få utan längre uppehåll följa på hvarandra, samt att efter hvarje timmes arbete 5 à 10 minuters rast beviljas;“

För öfrigt uttalade sektionen såsom sin åsigt, att i läseordningen böra de öfningar uppföras, som samtidigt förekomma för de särskilda lexlagen, i hvilka skolan jemlikt Kongl. cirkulärbrevet af den 22 April 1864 bör vara indelad, och hvilka ansågos ej böra uppgå till mer än trenne; och att dervid tillses, att s. k. "tysta öfningar" ställas vid sidan af sådana, i hvilka läraren direkt undervisar lexlaget;

att timmen för kristendomsundervisning helst uppföres vid dagens början efter morgonbönen; samt

att, med beräkning af 30 läsetimmar i veckan, hvarje läroämne får följande andel af tiden, *med de modifikationer för de olika afdelningarne, som kunna finnas nödiga*, nemligen:

Kristendoms-kunskap	6 timmar
Svenska språket (läsning och rättskrifning)	7 „
Räknekonst och linearteckning	6 „
Välskrifning	2 „
Historia och geografi	3 „
Naturlära	2 „
Sång	2 „
Gymnastik och vapenöfning	2 „

hvarföretom öfningar i fristående gymnastik böra företagas på de dagliga längre rastestunderna;

Åt trädgårdsskötsel ansågs passande tid utöfver de dagliga undervisningstimmarne böra anslås.

Småskolans läseordning bör enligt sektionens åsigt vara så uppställd:

att ombyte af undervisningsämne sker för hvarje lärostund, som i allmänhet ej må utsträckas utöfver $\frac{1}{2}$ timme; att emellan hvarje timme gifves 10 minuters ledighet, samt att läsningen ej må utan längre uppehåll utsträckas öfver 2 timmar och ej öfver 5 timmar om dagen; Anjou och Kerfstedt ansågo dock, att den dagliga undervisningstiden ej borde utsträckas öfver 4 timmar.

Med beräkning af 30 lärotimmar i veckan ansåg sektionen hvarje läroämne böra erhålla följande andel af tiden

Kristendoms-kunskap	6 timmar
Läse- och skriföfningar	12 „

Räkning	6 timmar
Åskådningsöfningar, afseende förberedelse för geografi och naturlära	2 „
Sång och gymnastik hvardera	2 „

Sedan efter uppläsandet häraf under en längre diskussion olika åsikter uttalat sig, dels huruvida en allmänt gällande läseordning för alla rikets folkskolor vore möjlig eller icke, dels huruvida hvarje ämne fått i det framställda förslaget en emot sin vikt svarande tid, dels huruvida undervisningen borde pågå både för- och eftermiddagen, och dels hvad tid borde åt gymnastiköfningarne afsättas, förklarade mötet, att, ehuru en allmänt gällande läseordning för hela riket till följd af skolornas vexlande former och förhållandenas olika beskaffenhet icke vore att tillråda, det dock vore af mycken vikt, att vissa gemensamma grundsatser öfverallt, så vidt möjligt, tillämpas vid uppgörandet af läseordning för skolor af *likartad* beskaffenhet, och ansågos de af beredningen för sådant ändamål lemnade allmänna anvisningar böra blifva af mycket värde.

Endast det ville mötet hafva tillagdt, att $\frac{1}{2}$ timmes gymnastik dagligen bör förekomma och det helst under annan tid än lofstunderna, hvilkas användande för frilek ansågs medföra mesta nytta för barnen.

In fidem
A. Rundbäck.

Rätteligen transsumeradt, betygar:

Ex officio
F. A. Westerling.“

Härvid äro tvänne saker att anmärka.

För det första var blott en läseordning uppställd för småskolan och en för den egentliga folkskolan, således blott för 2 klasser, då numera nästan öfverallt trenne klasser ansetts lämpliga, hvarvid afseende torde böra fästas, så att den egentliga folkskolans tvänne klasser erhålla sina särskilda läseordningar. Vidare förklarade mötet, att en allmän, för hela riket gällande läseordning icke då vore att tillråda "i följd af skolornas vexlande former och förhållandenas olika beskaffenhet." Genom ofvanstående utredning tror jag mig dock hafva visat, att fullt afseende kan fästas vid de vexlande formerna och förhållandenas olika beskaffenhet, utan att derigenom hinder uppkommer för läseordningars uppställande. Mötet erkände äfven "det vara af mycken vikt, att vissa gemensamma grundsatser öfverallt, så vidt möjligt, tillämpas vid uppgörandet af läseordning för skolor af *likartad* beskaffenhet." Då nu klassindelningen på de flesta ställen blifvit införd, och då hvarje klass rätteligen bör anses såsom en skola af "likartad beskaffenhet", synes intet hinder böra möta för läseordningens bestämmande för hvarje klass särskildt.

Dylik läseordning har för öfrigt redan länge (genom stadgan af 1865) varit införd i Stockholms folkskolor, der gynsamma förhållanden redan tidigt gjort sådant möjligt. Och såsom ett upplysande exempel må det tillåtas mig anföra denna

Läseordning:

Timme.	Första eller förberedande klassen.	Andra klassen.	Tredje klassen.
Första.	Kristendom.	Kristendom (M. T. O. Th.) Svenska språket (F. L.)	Kristendom (M. T. O.) Naturkunnighet (Th. Fr. L.)
Andra.	Innanläsning.	Räkning.	Räkning (M. O. Th. Fr. L.) Geografi (T.)
Tredje.	Räkning.	Geografi (M. T. O. Th.) Historia (Fr. L.)	Geometri (M. T. O. Th.) Historia (Fr. L.)
Fjerde.	Innanläsning.	Svenska språket (M. T.) Naturkunnighet (O. Th.) Kristendom (Fr. L.)	Svenska språket (M. T. O.) Geografi (Th.) Kristendom (Fr. L.)
Femte.	Skrifning.	Ritning (M. T.) Skrifning (O. Th. Fr. L.)	Ritning (M. T. O.) Skrifning (Th. Fr. L.)
Sjette på e. m.	Lof.	Gymnastik och sång (M. T. O. Th. Fr.)	Gymnastik och sång (M. T. O. Th. Fr.)

Häraf synes att de särskilda ämnena erhålla följande andel af tiden

tim- tal inom	Första klassen.	Andra klassen.	Tredje klassen.
Kristendom	5	6	5
Innanläsning	10	—	—
Räkning	5	5	5
Skrifning	5	4	3
Svenska språket	—	4	3
Geografi	—	4	2
Historia	—	2	2
Naturkunnighet	—	2	3
Ritning	—	2	3
Geometri	—	—	4
Sång och gymnastik	—	5	5
	25	34	35

Mellan hvarje timme gifves 5 à 10 minuters rast, hvarjemte frukostrasten utsträcker till 15 à 20 minuter. Uti första klassen öfvas gymnastik och sång såsom vederqvickelse och omvexling under lektionerna. Innanläsning öfvas i andra klassen äfven vid undervisning i kristendom, historia, geografi och naturkunnighet. Uti andra klassen förekommer åskådnings-geometri i förening med ritning. Uti tredje klassen öfvas linearritning vid undervisning i geometri. Fullständigt schema öfver kurserna i hvarje ämne och hvarje klass är äfven upprättadt, men detta torde vara öfverflödigt att här anföra.

För egen del djerfves jag ej uppgöra något särskildt förslag till läseordning. Ej en gång någon närmare detaljering af det i motionen framhållna önskemålet torde vara nödvändig. Finner Riksdagen för godt att vid densamma fästa afseende och med anledning deraf besluta en skrifvelse till Kongl. Maj:t, torde dervid äfven ofvanstående utredning tagas i betraktande. Och enligt hvad förut är nämndt, torde regeringen alltid vara bäst i stånd att på lämpligaste och ändamålsenligaste sätt ordna detaljerna.

Det är derföre jag inskränker mig att på grund af de skäl, som ofvan blifvit anförda, föreslå:

att Riksdagen måtte besluta en skrifvelse till Kongl. Maj:t, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och till efterrättelse utfärda sådana närmare föreskrifter angående undervisningen i folkskolorna, som kunna anses lämpliga till beredande af mera enhet, ordning och likformighet i densamma.

Stockholm den 26 Januari 1872.

J. Mankell.